

Svensk etnologisk bibliografi

Ett projekt i Nordiska museets bibliotek och en ny databas

Dag M. Hermfelt

Nordiska museets bibliotek

Nordiska museets bibliotek är ett specialbibliotek inom ämnesområdet svensk och nordisk etnologi och svensk kulturhistoria. Bibliotekets samlingar speglar därför Nordiska museets kulturhistoriska bredd med dess specialinriktningar. Bibliotekets huvudkatalog omfattar ungefär 350 000 titlar och av dessa är ca 20 % tillgängliga i bibliotekets databas SAGA. I biblioteket finns i dag målsättningen att inom några år ha skapat ett komplett bibliotekssystem i vilket flera goda bibliografiska översikter ska ingå, bland annat en digitaliserad svensk etnologisk bibliografi. Denna utveckling har redan börjat inom ramen för ett intressant och värdefullt bibliografiskt projekt.

En ny etnologisk bibliografi

På senare år har allt flera ämnesbibliografier kommit att digitaliseras. I dag finns ett flertal sådana bibliografier på nätet, oftast sökbara på LIBRIS hemsida eller via en länk från denna. Här finner man bibliografier som *Svensk historisk bibliografi*, *Svensk judisk bibliografi*, *Svensk samisk bibliografi*, *Svensk musikhistorisk bibliografi*, *Kvinnsam* och flera andra.

Sedan augusti i år finns en ny svensk ämnesbibliografi, *Svensk etnologisk bibliografi*, kallad SEB, tillgänglig som en databas i Nordiska museets bibliotek.

Denna databas bör vara av särskilt intresse för etnologer och kulturhistoriker men också för studenterna vid landets allt fler etnologiska institutioner. Få akademiska discipliner

har nämligen någon motsvarighet till den forskariver som finns på grundnivåerna inom just etnologiämnet. Ett behov av en svensk etnologisk bibliografi bör därför finnas. Det känns, både av detta skäl och av andra, angeläget att publicera en kortare redogörelse för databasen och dess tillkomst samt bakgrund i denna tidskrift.

Internationale Volkskundliche Bibliographie (IVB)

Ända sedan utgivningsåret 1925, med smärre avbrott, har bibliotekarier vid Nordiska museets bibliotek årligen levererat svenskt etnologiskt och folkloristiskt material till den tyskproducerade *Internationale Volkskundliche Bibliographie (IVB)*, 1917–. Det är det pågående och tidigare arbetet för IVB som bildar stommen i den nya svenska etnologiska bibliografin. Eftersom IVB, trots sin höga ålder, nog inte är känd av alla, framför allt yngre, etnologer och kulturhistoriker förtjänar den att omnämnas. När det gäller senare etnologiska bibliografier med svenskt material kan nämnas att det mellan 1969 och 1990 utkom en skandinavisk etnologisk bibliografi, *Nordisk bibliografi for folkelivsforskere*, vilken från 1991 avlöstes av *Nordisk bibliografi for etnologi og folkloristik*. Denna bibliografi upphörde med tryckåret 1993.¹

Materialet till IVB, monografier och artiklar i årsböcker, antologier och serier, har hittills varit baserat på bibliotekets accession av litteratur. Som specialbibliotek för svensk och

nordisk etnologi och svensk kulturhistoria samt med sina ämnesspecialiserade bibliotekarier, framstår denna institution som närmast självklar för den här typen av bibliografering. Här finns ämneskunskaperna och hit når också merparten av den relevanta litteraturen.

IVB har sedan 1917, med svenska bidrag, utkommit i tjocka innehållsrika volymer med bidrag från ett tjugotal länder, huvudsakligen europeiska. Med sin mycket finfördelade klassifikation har bibliografin utvecklats till ett värdefullt instrument för den etnologiska och kulturhistoriska forskningen. Här kan infogas att det svenska IVB-arbetet också är en viktig kanal för svensk etnologisk forskning att nå ut till den internationella forskningsvärlden. Av stor praktisk betydelse för låntagaren är också det faktum att alla svenska bidrag i IVB kan återfinnas i Nordiska museets bibliotek. Åtminstone gäller detta fram till vår tid. I dag finns även ambitionen att söka sig utanför Nordiska museets accession av litteratur för att det svenska bidraget ska kunna bli så komplett som möjligt.

Projektet och databasen Svensk etnologisk bibliografi (SEB).

Tanken att upprätta en fristående svensk etnologisk bibliografi har funnits några år.

Genom ett generöst bidrag ur Riksbankens jubileumsfond har denna tanke nu börjat förverkligas. Projektets primära syfte är upprättandet av databasen *Svensk etnologisk bibliografi* (SEB). För närvarande är innehållet i SEB begränsat till några hundra poster men databasen kommer bara inom ett par månader att ha mångdubblat sitt innehåll genom att ett äldre digitaliserat material tillförs basen. Vid årskiftet 2001/2002 beräknas fler än 7 000 SEB-poster, ur ett tidigare IVB-material från och med 1987, vara tillgängliga för forskning och studier. Denna trend kommer att fortsätta. De bibliografiska källorna i biblioteket, till dagens och framtidens SEB är nämligen

flera. Vid denna tidpunkt kommer databasen även att kunna nås och vara sökbar för biblioteksanvändare via en länk från LIBRIS hemsida och där komma att ligga parallellt med flera av de andra större humanistiska ämnesbibliografierna.

Referensgrupp för SEB

Det är viktigt att *Svensk etnologisk bibliografi* (SEB) innehållsmässigt speglar etnologi-ämnets breda attityd till forskning om kulturellt beteende och kulturella miljöer både i historisk tid och nutid. Ämnet tillåter ju fokusering på de mest skiftande teman i tid och rum. Samtidigt är det också viktigt att bibliografin står så självständigt avgränsad som möjligt mot övriga svenska humanistiska ämnesbibliografier.

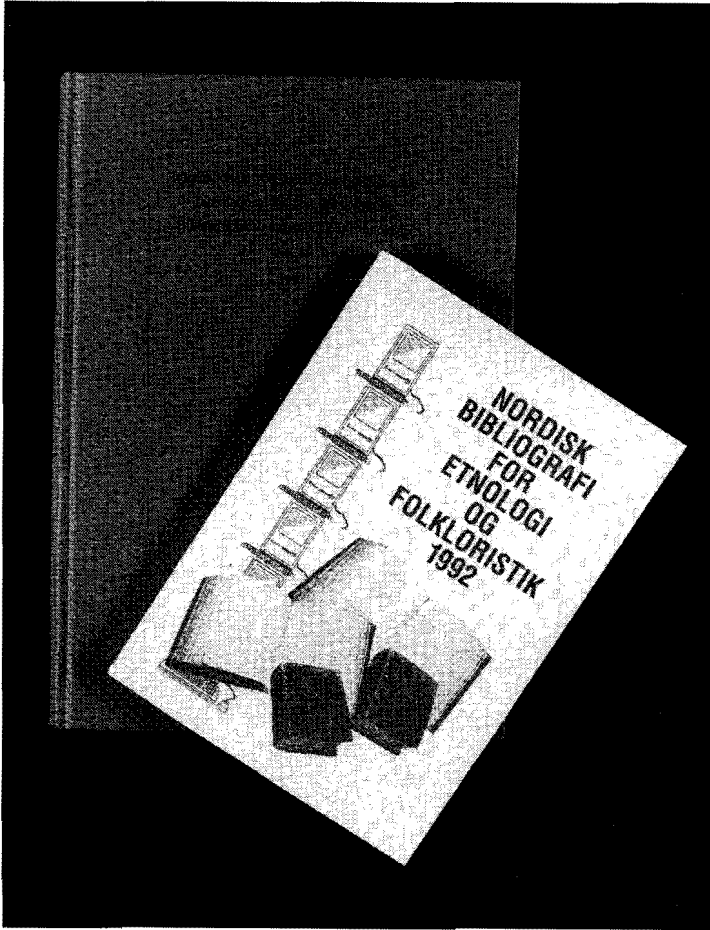
Bland annat av detta skäl har en referensgrupp bildats för det fortsatta arbetet. I denna referensgrupp ingår bibliotekschef Bengt Nyström (ordf.), professor Birgitta Svensson, fil.dr Bo G. Nilsson samt bibliotekarierna Dag M. Hermfelt och Britt Nordström Sahba. Genom tillkomsten av denna referensgrupp har SEB fått en fast ämnesmässig och vetenskaplig förankring.

Äldre material i biblioteket

Förutom den fortlöpande, ständigt pågående, indexeringen av nya monografier, årsböcker, serier och antologier, som kan relateras till utgivningen av IVB och som skickas till Tyskland, finns ett äldre bibliografiskt material i Nordiska museets bibliotek vars digitalisering i SEB också omfattas av projektet. Detta material består i huvudsak av tre delar.

1. Kulturhistorisk ämneskatalog (KÅK)

I bibliotekets expedition finns en mycket värdefull lappkatalog, med drygt 1 200 ämnesrubriker, som innehåller etnologiska och kulturhistoriska referenser nedskrivna av museets bibliotekarier sedan 1890-talet. Innehållet speglar särskilt väl Nordiska museets

inriktning och ämnesområden. I nära anslutning till referensarbetet har museets bibliotekarier antecknat intressanta och matnyttiga litteraturkällor. Katalogen innehåller också ett stort utländskt material av jämförande karaktär, främst på tyska, engelska och franska och är därmed unik i Sverige. Allt eftersom åren har gått, har denna katalog utökats och i dag innehåller den uppskattningsvis 25 000 titlar. I nuläget finns ca 1 500 titlar ur denna lappkatalog inlagda i en egen databas, kallad *Kulturhistorisk ämneskatalog (KÄK)*. Det är viktigt att nämna att katalogen med sina ämnesspecifika rubriker också utgör en grund för en ny etnologisk thesaurus. På sikt kommer detta material att läggas över i SAGA och dess etnologiska del att överföras till SEB.

2. Retroaktiv katalogisering av äldre litteratur i biblioteket

En deluppgift i projektet är genomgången av den äldre litteraturen i biblioteket. Syftet är att registrera all litteratur i LIBRIS. En sådan katalogisering har skett sedan 1986 men nu finns ambitionen att genomgå bibliotekets hela bestånd av äldre litteratur, från mitten av 1800-talet och i första hand fram till 1917, året för den svenska IVB-debuten. En hel del av denna litteratur finns redan i Libris. Här behöver bara smärre redigeringar göras, som exempelvis tillägg av sigel E, som står för Nordiska museets bibliotek, samt därtill en uppgift om hyllsignum. Genomgången, som är avsedd att genomföras hylla för hylla, kommer att lämna betydande bidrag både till

SEB och till KÄK och är viktig för att göra SAGA så komplett som möjligt.

3. *Det äldre IVB-materialet*

Materialet till det tidigare IVB-arbetet finns bevarat i biblioteket sedan 1930-talet och fram till 1986 i form av maskinskrivna och handskrivna katalogkort och från tryckåret 1987 i digital form. Hela detta jättelika material kommer efter hand att matas in i SEB.

Externa boksamlingar vid museet av framtida intresse för SEB

Utöver det material som finns i Nordiska museets bibliotek disponerar museet över en del andra, för projektet intressanta, boksamlingar. Här kan nämnas SIFU:s hantverksbibliotek, det Müntzingska jaktbiblioteket, markis Claes Lagergrens bibliotek på Tyresö slott samt det så kallade lantbruksbiblioteket, knutet till Sveriges lantbruksmuseum på Julita gård. Det sistnämnda med ett nyttillskott av etnologisk och kulturhistorisk litteratur från det nu omstrukturerade Institutet för folklivsforskning. Alla dessa specialsamlingar kan på sikt lämna värdefulla bidrag till SEB.

Svensk vishistorisk bibliografi

Museet disponerar sedan en tid, genom lån från Svenskt visarkiv, en svensk vishistorisk bibliografi i form av en väl bearbetad kortkatalog. Bibliografien, som är resultatet av ett omfattande projekt vid Svenskt visarkiv och som tidsmässigt löper fram till 1960-talet, kommer också att genomgå för projektet.

Bibliografins omfattning

I en snäv bemärkelse omfattar SEB, svensk etnologi och folkloristik av svenska etnologer och folklorister. För fullständighetens skull bevakas också de mera betydande etnologiska och folkloristiska publikationerna, främst årsböcker och tidskrifter, i övriga Norden där svenska forskare gärna publicerar sig. Ut-

ländska etnologers arbeten om svenska förhållanden har självklart sin plats i bibliografien. SEB redovisar däremot inte otryckta studentuppsatser i etnologi och ännu så länge inte heller recensioner. En ämnesbibliografi bör också i någon mån redovisa forskningsläget i angränsande discipliner. Särskilt gäller detta för ämnen och forskningsfält som av tradition sysselsatt, inspirerat och intresserat etnologer. Etnologins samverkansmöjligheter mellan olika vetenskaper bör heller inte förglömmas. En sådan ämnesmässig gråzon är nog bara berikande för bibliografien. Men för att begränsa en sådan gråzon måste den etnologiskt skolade bibliotekarien använda hela sin beläsenhet, sitt omdöme och sin etnologiska "fingertoppskänsla".

Det bibliografiska arbetet

SEB växer nu snabbt. Flödet av litteraturen genomgås efter vissa principer. Materialet till bibliografien matas in i programmet Mikromarc. Till varje redovisad titel fogas en engelsk översättning. Detta ökar naturligtvis databasens internationella användning. Bidraget klassificeras efter SAB-systemet men förses också med lokala ämnesord. Även dessa ämnesord översätts till engelska. Mikromarc ger tillgång till möjligheten att förse ett överordnat ämnesord med en geografisk, en kronologisk eller någon annan aspekt.

Systemet ger också möjligheten att enkelt importera poster från LIBRIS samt från den interna databasen SAGA:s huvudkatalog. Därefter behöver bara hyllsignum, ämnesord och översättningar tillföras posten.

Databasen SAGA

Bibliotekets databas heter SAGA (nordm-lib.nordm.se). I basens HUVUDKATALOG finns ca 90 000 poster registrerade. Via huvudmenyn i SAGA når man databasen SEB och inom en snar framtid även databasen KÄK. Jag skall i denna tämligen kortfattade presentation, inte fördjupa mig i själva sökprocedu-

ren. Systemet är delvis självinstruerande. Låntagaren kan söka på "Enkel sökning", "Avancerad sökning" och "Fritextsökning". Inom var och en av dessa möjligheter finns ett flertal andra sökalternativ. Alternativerna framgår av sökformulären. I likhet med andra söksystem ställer databasen vissa grundläggande krav på låntagaren om denne vill få ut en mer förfinad träffbild vid sökningen. SAGA innehåller därför en lättfattad "Hjälp"-funktion. Bibliotekets personal är också, som alltid, beredda att assistera låntagaren.

En liten finess med SAGA är att det direkt framgår av träffbilderna om en sökt publikation finns tillgänglig i biblioteket eller är utlånad. Den som är registrerad som låntagare vid biblioteket kan också i många fall, via sin hemdator, beställa den önskade boken.

En konferens i museet

I mars-april 2002 planeras en konferens i Nordiska museet. En inbjudan kommer så småningom att utgå till representanter för landets etnologiska institutioner samt till and-

ra vetenskapliga institut som har en koppling till etnologisk forskning i sin verksamhet. Avsikten med konferensen är att presentera det pågående projektet samt att väcka ett intresse för bibliografien hos deltagarna. Kanske kan en samverkan för framtida finansiering av det bibliografiska arbetet uppnås? På denna punkt vill biblioteket försöka att etablera en bestående dialog med de inbjudna institutionerna. Det är bibliotekets fasta tro att en sådan dialog kommer att befrämja det bibliografiska arbetet och därmed också den etnologiska forskningen i framtiden.

Dag M. Hermfelt, fil.kand.

För projektet SEB, Stockholm

Noter

- 1 För den läsare som är intresserad av förekomsten av svenska etnologiska bibliografier före 1980-talet hänvisas till Wolf-Knuts, Ulrika, *Nordiska etnologiska och folkloristiska bibliografier*. Åbo 1982. Recension i *Rig* 66 (1983), s. 90-92 av Bo G. Nilsson, som lämnar nya värdefulla bidrag men också en intressant bakgrund till IVB.

SUMMARY

Swedish Ethnological Bibliography – A project in the Nordiska museet's library and a new data base

Since late summer, 2001, there is a computerised ethnological bibliography in the Nordiska museet's library called the *Swedish Ethnological Bibliography* (SEB). The new bibliography is accessible in the library's database SAGA (nordmlib.nordm.se). The work with the bibliography forms an integral part of a larger bibliographical project benevolently financed by the Bank of Sweden Tercentenary Foundation.

One might say that this ethnological bibliography is a continuation of a bibliographical work performed by librarians in the museum library for a very long period of time. Ever since 1917 there has been an annual Swedish ethnological contribution in the German *Internationale Volkskundliche Bibliographie* (IVB) primarily based on the library's accession of ethnological literature.

SEB contains ethnological and folkloristic references, articles and monographs, primarily written by Swedish ethnologists and folklorists. Today, December 2001, SEB contains only a few hundred references but within a month or so the content will have increased to several thousands by the supply of an earlier digitalized material. The aim of the project is also to bring older ethnological material in the library into the SEB data base, such as the old IVB material.

In April 2002 the Nordiska museet will arrange a conference where the library will present the new *Swedish Ethnological Bibliography* and its usefulness for ethnological research.